

Ministeri, molempien oikeuksien tohtori K. G. Idmanin palkinto jaetaan joka kolmas vuosi parhaasta pohjoismaissa viimeisen kolmen vuoden aikana julkaistusta kansainvälisen oikeuden tai kansainvälisen yksityisoikeuden tutkimuksesta. Palkinto myönnettiin professori *Kaius Tuorille* teoksesta ”Empire of Law. Nazi Germany, Exile Scholars and the Battle for the Future of Europe” (Cambridge University Press, 2020). Palkinto on 12.500 euroa.

Teos erityisen ansiokas hyvinkin monella tavalla tarkasteltuna. Se on erityisen sujuvasti ja kiinnostavasti kirjoitettu, mikä tulee laajentamaan teoksen vaikutuspiiriä oman alansa ulkopuolelle. Se on paitsi oppinut, myös kriittinen esitys ja se tuo selvästi uutta omalle alalleen. Kyse on myös merkittävästä puheenvuorosta eurooppalaiseen keskusteluun.

Teos on kunnianhimoinen yritys tarkastella sitä, miten sodanjälkeisessä Euroopassa syntyi käsitys Euroopan yhteisestä oikeudellisesta perinteestä, jonka avulla torjuttiin niin kansallissosialistisen Saksan natsismi kuin Neuvostoliiton edustama sosialistinen perinne. Erityinen huomio kohdistetaan tapoihin, joilla roomalainen oikeus saatiin palvelemaan tätä tavoitetta. Merkittävien saksalaisten oikeustieteilijöiden ja roomalaisen oikeuden tuntijoiden tilanteet ja kohtalot poikkesivat toisistaan olennaisesti. Jotkut heistä joutuivat natsihallinnon vainon kohteeksi ja pakenivat maasta, toiset taas myötäilivät natsihallintoa ja joutuivat sodan loputtua kohtaamaan natsihallinnon romahtamisen vaikutukset. Sinänsä kansallissosialistisessa ohjelmassa haluttiin kiistää Saksan oikeuden yhteys roomalaiseen oikeuteen.

Teoksessa otetaan esille se muutosta, jonka maanpakolaisuus aiheutti tutkimuksen kohteiksi valikoitujen oikeustieteilijöiden tavassa jäsentää oikeutta ja yhteiskuntaa, ja osoitetaan, miten näiden kokemusten myötä sodanjälkeisessä Euroopassa muokattiin käsitystä Euroopan yhteisestä oikeudellisesta perinteestä. Näin torjuttiin niin kansallissosialistisen Saksan natsismi kuin Neuvostoliiton edustama sosialistinen perinne.

Samalla tutkimus osoittaa sen, ettei Euroopan sodanjälkeisen uuden alun taustalla ollutkaan niin yhtenäistä käsitystä jaetusta historiasta kuin myöhemmin totuttiin ajattelemaan. Tällaista näkemystä on myös oikeushistorioitsijoiden keskuudessa viljelty. Tuori hyödyntää jo väitöskirjassaan esitettyä ajatusta siitä, että roomalaiseen oikeuteen viittaamisella tavoiteltiin aina jotakin, sillä siinä oli aina myös jotain keinotekoista ja poliittista, eikä kyse ollut neutraalista historian faktojen selvittämisestä.

Tuorin teos on merkittävä ja itsenäinen puheenvuoro paitsi tuohon murrosvaiheen oikeushistoriaan, myös niihin perusteisiin, joille myöhempi käsitys Euroopan yhtenäisestä oikeushistoriasta ja siinä ilmenevästä jatkuvuudesta rakentui.

Teoksessa käsitellyt teemat nousevat erityisen ajankohtaisiksi tällä hetkellä. Venäjän sota Ukrainassa ja voimistuva autoritaarinen hallinto Venäjällä heijastuu Eurooppaan, jonka yhtenäisyyttä sota on vahvistanut, mutta myös Venäjään itseensä, jossa oikeustieteilijätkin jälleen kohtaavat vainoa ja osa saattaa joutua pakenemaan maasta. Tässä yhteydessä hekin, kuten nyt palkitun teoksen päähenkilöt aikanaan, joutuvat kohtaamaan vähintään sen kysymyksen, miten heidän tulisi oikeudesta ja valtiosta ajatella.